

МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КОУЧИНГУ У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

OPPORTUNITIES AND PERSPECTIVES OF COACHING IN THE LANGUAGE TRAINING OF FOREIGN STUDENTS

У статті розглядаються питання впровадження у процес мовної підготовки іноземних студентів педагогічної технології коучинг. Автори описують сутнісні характеристики коучингу як нового та ефективного способу навчання у сучасних умовах, що стимулює студентів до активних прогресивних змін, надає їм можливість проявити ініціативу, спонукає до спільної діяльності. Аналізується сфера компетенцій викладача-коуча в порівнянні з традиційними функціями викладача, наводяться та розшифровуються його основні функції (мотиватор, наставник, консультант, координатор). Підкреслюється, що основою професійних навичок коуча повинні бути компетентність у сфері особистих якостей, у сфері мотивації, у постановці навчальних цілей та завдань, в організації навчального процесу тощо.

Сутність педагогічної технології коучингу у мовній підготовці іноземних студентів автори вбачають у системному супроводі студента, спрямованому на ефективне досягнення важливих для нього цілей в оволодінні мовою навчання в конкретні терміни, формування в студента гнучкості та адаптивності, вміння пошуку ефективного вирішення проблеми. Основними етапами роботи коуча при цьому є встановлення партнерських взаємостосунків зі студентом, спільне визначення завдань для досягнення конкретної мети; дослідження поточного рівня знань, визначення перешкод (внутрішніх і зовнішніх) на шляху до позитивного результату, аналіз і визначення ефективного шляху для подолання труднощів, складання плану дій та визначення термінів, організація контролю і самоконтролю процесу навчання, об'єктивне оцінювання результату та його рефлексія студентом.

Автори описують деякі коучингові техніки, що були реалізовані ними у мовній підготовці іноземних студентів («колесо мовного балансу»), метод створення ситуації пізнавального диспуту, метод проектів, аналіз «кейсів», портфоліо, завдання, створені за принципом таксономії освітніх цілей). Автори доходять висновку, що педагогічна технологія коучингу відкриває широкі перспективи для досягнення ефективних результатів у мовній підготовці іноземних студентів.

Ключові слова: педагогічна технологія, коучинг, мовна підготовка, іноземні студенти.

The article deals with the issue of introducing coaching technology into the process of language training of foreign students. The authors describe the essential characteristics of coaching as a new and effective way of learning in modern conditions, which stimulates students to active progressive changes, gives them the opportunity to show initiative, encourages joint activity. The sphere of competences of a teacher-coach is analyzed in comparison with the traditional functions of a teacher, his main functions (motivator, mentor, consultant, coordinator) are given and deciphered.

It is emphasized that the basis of a coach's professional skills should be competence in the field of personal qualities, in the field of motivation, in the setting of educational goals and tasks, and in the organization of the educational process, etc.

The authors see the essence of the pedagogical technology of coaching in the language training of foreign students in the systematic support of the student, aimed at the effective achievement of important goals for him in mastering the language of study in specific terms, the formation of flexibility and adaptability in the student, the ability to find an effective solution to the problem. The main stages of the coach's work are the establishment of partnership relations with the student, joint definition of tasks to achieve a specific goal; research of the current level of knowledge, identification of obstacles (internal and external) on the way to a positive result, analysis and determination of an effective way to overcome difficulties, drawing up an action plan and defining deadlines, organization of control and self-control of the learning process, objective evaluation of the result and its reflection by the student.

The authors describe some coaching techniques implemented by them in the language training of foreign students («language balance wheel», method of creating a situation of cognitive debate, project method, analysis of «cases», portfolio, tasks created according to the principle of taxonomy of educational goals).

The authors conclude that the pedagogical technology of coaching opens wide prospects for achieving effective results in the language training of foreign students.

Key words: Ukrainian language as a foreign language, Chinese students, formation of phonetic competence.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.2.46>

Приходько С.О.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри філології
та лінгводидактики
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету

Моргунова Н.С.,

канд. психол. наук,
доцент кафедри мовної підготовки
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасні соціально-політичні умови та освітні стандарти вищої школи України ставлять перед вітчизняними педагогами нові складні завдання: викладач повинен не лише навчати студентів, а й виступати в ролі дослідника, новатора, коуча, поєднуючи різнопланові ролі. Найважливішою інноваційною функцією є вміння творчо підходити до вирішення педагогічних завдань, використовуючи при цьому багатий досвід попередників, які

успішно застосовували засоби навчання, розвитку та виховання. Дистанційний формат навчання, що сьогодні є привалюючим в українських університетах внаслідок військових дій на території нашої країни, вимагає визначити такі ресурси цифрової освіти, що будуть адекватними інструментами організації продуктивної роботи в цифровому середовищі та забезпечать реалізацію повноцінного освітнього процесу. Нажаль, певна кількість викладачів не використовують усі можливості

цифрової освіти, не акцентують увагу на важливості інтерактивної взаємодії зі студентами, формування в них навичок самостійного здобуття знань, обмежуючись навчанням за найпростішою схемою «надання нового матеріалу – контроль», лише пересилаючи студентам навчальні тексти чи посилання на освітні ресурси. Безумовно, цей спосіб навчання не може бути ефективним, оскільки далеко не всі студенти мають високий рівень мотивації та навички самоорганізації, що є необхідними для засвоєння навчальних дисциплін.

Особливо актуальною ця проблема є для іноземних студентів, які здобувають освіту в університетах українською мовою. Цей контингент студентів потребує навчальної співпраці з викладачем, а для цього викладачеві потрібно бути ще й консультантом, мотиватором, коучем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій демонструє що освітній коучинг є ще недостатньо вивченою проблемою, але сучасні світові соціальні та освітні потреби роблять її дуже актуальною.

Коучинг можна визначити як педагогічну методику, що спрямована на розкриття потенціалу студента для досягнення ним максимального результату у навчанні. Ця методика спрямована більш на допомогу студенту у самонавчанні, ніж на навчання.

Закордонні науковці, які першими почали вичати коучинг, здебільшого визначають його як форму індивідуального консультування (Т. Голві, С. Дуглас, У. Морлей, М. Дауні, Р. Ділтс, Д. Уїтмор та інші), де коуч позиціонується як педагог-фасилітатор, який мотивує студентів на прийняття важливих рішень. Засновник коучинга, американський бізнес-тренер Т. Голві, визначає коучинг як «мистецтво створення (за допомогою бесіди та поведінки) середовища, що полегшує рух людини до бажаних цілей так, щоб воно приносило задоволення. Коучинг не вчить, а допомагає вчитися» [5, с. 12]. Він розглядає коучинг як шлях розкриття потенціалу людини з метою максимального підвищення його ефективності.

Для вітчизняної освіти феномен коучингу є принципово новим типом педагогічної співпраці. Проблематика використання коучингу як дидактичного методу навчання розглядалася у низці науково-методичних праць таких українських вчених, як О. Гаркуша, О. Єфімова, С. Жицька, М. Коновальчук, Л. Кудрик, Г. Поберезська, О. Проценко, С. Романова, О. Рудницьких, Ю. Сурмяк, А. Щеглова та ін.

А. Фарина та співавтори, розглядаючи педагогічний коучинг як засіб інтенсифікації освітнього процесу в Україні, наполягають на тому, що втілення коучинг-підходу значно підвищує рівень продуктивності освітнього процесу та надають таке його визначення: «вид індивідуальної

підтримки особистості, що ставить своїм завданням професійне й особистісне зростання, підвищення персональної ефективності. Це також технологія розвитку, що дозволяє переміститися з зони проблеми у зону ефективного рішення» [4, с. 80]. О. Проценко акцентує увагу на соціально-психологічному аспекті коучингу та називає його «механізмом, що надає особистості змогу розвиватися і досягати певних результатів у житті» [3, с. 332]. У цьому ж ключі висловлюються Є. Горбенко та Л. Трусова, які зазначають, що коучинг спрямований на досягнення чітких цілей, а не на загальне поліпшення навчання студентів, а використання цієї навчальної технології «дозволяє студенту чітко поставити мету, самостійно сказати, що і як він робитиме для її досягнення ... Елементи коучингу дають можливість розкрити тенденцію до саморозвитку, що є однією з головних потреб особистості» [1, с. 20]. Погоджуємося із науковцями, що коучинг, безумовно, стимулює до активних прогресивних змін, дає можливість студенту проявити ініціативу, спонукає до спільної діяльності.

Найбільш повним та інформативним нам здається визначення коучингу Г. Поберезською, яка позиціонує коучинг як освітню технологію, що «проявляється у творчій взаємодії рівноправних учасників освітнього процесу, спрямована на виявлення та реалізацію потенціалу студентів для досягнення ними високого освітньо-професійного, соціального, особистісного розвитку» [2, с. 106].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на інтерес науковців до використання цієї нової педагогічної технології, ще недостатньо освітленим у науковій літературі залишається ця проблема щодо навчання іноземних студентів, хоча увагу вчених привертала і питання лінгвокоучингу (О. Гаркуша, О. Коваль, К. Мельник, О. Рахімова, А. Щеглова), і можливості використання коучингу у процесі адаптації іноземних студентів до освітнього простору України (Є. Горбенко, Л. Трусова). На наш погляд, саме іноземці потребують найбільшої допомоги викладача й у методичному супроводі мовної підготовки, й у формуванні навичок самоосвітньої діяльності. Необхідність вирішення цього питання визначає актуальність наукових розвідок перспектив застосування технології коучингу у мовній підготовці іноземних громадян в українських ЗВО.

З огляду на вищезазначене сформульована **мета статті**, яка полягає в аналізі сутності педагогічної технології коучингу щодо мовної підготовки іноземців у ЗВО, визначенні ролі викладача як коуча та особливості його взаємодії з цим студентським контингентом, презентації можливих методів та прийомів коучингу у мовній підготовці іноземних студентів.

Виклад основного матеріалу. Основою коучингу як педагогічної технології є мотивуюча взаємодія, що створюється викладачем і сприяє розкриттю особистісного потенціалу студента, уможлиблює досягнення ним визначеної навчальної мети. Викладач-коуч створює креативну атмосферу, спрямовує процес самостійного отримання студентом нового досвіду, знань, формування необхідних компетенцій. Його завданням є організація продуктивного діалогу, визначення напрямку особистісного і професійного розвитку, сприяння вдосконаленню і максимально ефективному використанню особистісних якостей студента, стимулювання самостійного усвідомлення накопиченої інформації, генерація нового досвіду та реалізація його у навчанні та професійній діяльності.

Впровадження технології коучингу до освітнього процесу з іноземними студентами потребує зміни певних принципів педагогічної взаємодії, що належать до професійної компетенції викладача. Коучинг є роботою не у форматі «викладач – група», а, скоріше, в консультативному форматі «викладач-наставник – окремих студент». Основою професійних навичок коуча є компетентність у сфері особистих якостей (уміння бачити сильні сторони та перспективи розвитку кожного студента, вміння створити довірчі відносини, вміння організувати діяльність для досягнення результатів, здатність зберігати самовладання у ситуаціях з високим емоційним рівнем стресу тощо); компетентність у постановці навчальних цілей та завдань (здатність залучати студентів до постановки цілей та завдань навчання, створення бачення найкращого результату навчання та шляхів його досягнення); компетентність у сфері мотивації (уміння відчувати можливі психологічні проблеми іноземного студента, допомогти йому в адаптації, знайти мотивуючі фактори саме для цієї особистості, створити умови для активізації творчих можливостей

студента та ін.); компетентність в організації навчального процесу тощо.

Сутність педагогічної технології коучингу у мовній підготовці іноземних студентів ми вбачаємо у системному супроводі студента, спрямованому на ефективне досягнення важливих для нього цілей в оволодінні мовою навчання в конкретні терміни, формування в студента гнучкості та адаптивності, вміння пошуку ефективного вирішення проблеми. Головними завданнями коучингу у мовній підготовці іноземців ми вважаємо пов'язання особистих цілей та цілей вивчення мови як засобу оволодіння професійними знаннями, мотивування студента, допомогу у баченні майбутнього результату навчання, аналізі існуючого рівня знань для того, щоб в майбутньому зафіксувати кінцевий результат та його досягнення. Основними етапами роботи коуча при цьому є встановлення партнерських взаємостосунків зі студентом, спільне визначення завдань для досягнення конкретної мети; дослідження поточного рівня знань, визначення перешкод (внутрішніх і зовнішніх) на шляху до позитивного результату, аналіз і визначення ефективного шляху для подолання труднощів, складання плану дій та визначення термінів, організація контролю і самоконтролю процесу навчання, об'єктивне оцінювання результату та його рефлексія студентом.

У педагогічній технології коучингу як ні в одній іншій виховні аспекти є невід'ємно пов'язаними з навчанням. Оволодіння знаннями організоване таким чином, що бар'єри психологічного характеру (страх граматичних помилок, страх бути незрозумілим або не зрозуміти співрозмовника, ситуації неуспіху у запам'ятовуванні нової лексики чи провалу на іспиті) можна усунути, пропонуючи студенту ставитись до отримання знань і умінь як до фрагментів, що розвиваються. Успішним використанням коучингу у мовній підготовці

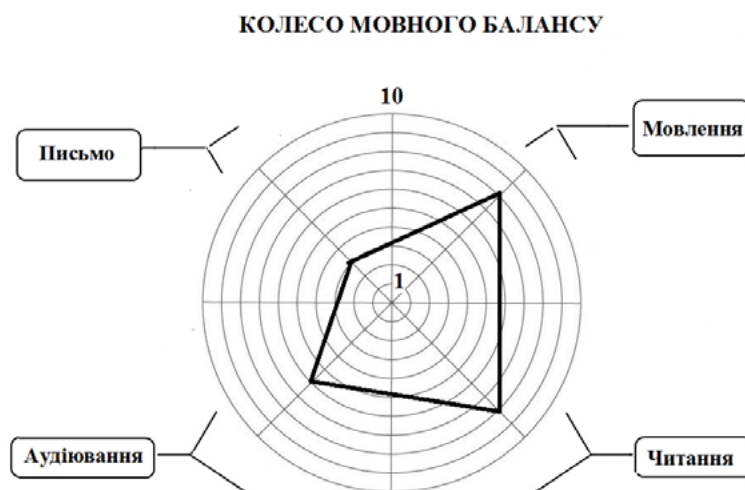

Рис. 1. Колесо мовного балансу

іноземців може бути лише за умов усвідомлення студентами існування різниці між тим, хто вони є і тим, ким хотіли б стати; готовності думати і діяти новим, незвичним для них способом, здійснювати зміни та вживати відповідні для цього дії. І, найголовніше, розуміння того, що за результат відповідають саме вони, а не викладач-коуч.

Практичне впровадження коучингу у навчальний процес означає поступовий перехід від традиційних аудиторних занять до тренінгової, індивідуальної, проектної та дистанційної форм роботи. Власний досвід використання цієї технології у мовній підготовці іноземних студентів дає можливість рекомендувати певні методи та прийоми, що є, на нашу думку, ефективними.

Найбільш простим і наочним методом, але при цьому дуже дієвим для виявлення лакун у знаннях студентів та формування мети є «колесо балансу», що запропонував коуч-тренер із саморозвитку П. Майєр для визначення життєвого балансу та виявлення пріоритетів. Адаптувавши це колесо до вивчення іноземної мови ми отримали «колесо мовного балансу» між рівнями оволодіння студентом чотирма видами мовленнєвих компетенцій (говоріння, письмо, читання, аудіювання).

Для створення індивідуального «колеса мовного балансу» іноземного студента необхідно поділити коло на рівні частини, кожна з яких символізує певну компетенцію. Потім на осях кола студенти відмічають свій наявний рівень знань у балах від 1 до 10. Після з'єднання відрізків вони отримують фігуру, що не є схожою на коло. У бесіді з коучем студент аналізує, як зробити, щоб ця фігура перетворилася на колесо і «поїхала», які компетенції необхідно підвищити, який шлях є найкращим для цього. При оцінці роботи студента це колесо теж потрібно використовувати, тому що воно є найбільш ілюстративним.

Також доречним для розвитку у студентів навчальної мотивації та навичок самопрезентації стане використання таких сучасних методів навчання, як метод створення ситуації пізнавального диспуту, метод проектів, аналіз «кейсів». Наприклад, метод проектів може застосовуватися як у виконанні студентами індивідуальних проектних завдань, так і при виконанні студентами групових проектів, але в цьому випадку необхідно, щоб кожен студент зробив особистий внесок у спільну роботу, щоб потім мати змогу оцінити результати власної діяльності. Результати проектної діяльності можуть бути оформлені у вигляді мультимедійної презентації з подальшим публічним захистом на практичному занятті.

Цікавою для студентів та ефективною формою оцінювання виявилася і робота зі створення портфолію, що заохочує їх до активності, дозволяє підтримувати високу навчальну мотивацію,

розширює можливості самонавчання; розвиває навички рефлексивної і оціночної (самооціночної) діяльності.

Продуктивним є також використання у мовній підготовці іноземців теорії «Таксономії освітніх цілей», запропонованої Б. Блумом. Ця теорія побудована на класифікації та ієрархічній систематизації об'єктів з наростаючою складністю на основі їх взаємозв'язку. Б. Блум виділяє шість рівнів навчальних цілей у когнітивній сфері: знання (вживаних термінів, конкретних фактів, понять тощо) – розуміння (розуміння фактів, інтерпретація матеріалу, перетворення словесного матеріалу в схеми) – застосування (використання понять, правил у нових ситуаціях) – аналіз (виділення прихованих передбачень, бачення помилок у логіці міркувань, проведення розмежувань між фактами та наслідками) – синтез (написання творчого твору, складання плану дослідження тощо) – оцінка (оцінювання логіки побудови матеріалу, значущості продукту діяльності). Рівень «знання – розуміння» є репродуктивним рівнем знань, для перевірки яких потрібно використовувати завдання типу: «вирішіть», «прочитайте», «назвіть», «перекажіть», «поясніть». Рівень «застосування – аналіз – синтез – оцінка» є вже продуктивним рівнем знань і потребує наявності більш високого рівня мовленнєвої компетентності.

Відповідно до шести рівнів класифікації визначаються типи питань. Рівень «знання» – це прості (фактичні) питання (Що ...? Де ...? Коли ...? Як ...?), які вимагають знання фактичного матеріалу, орієнтовані на роботу пам'яті та допомагають студенту згадати та відтворити інформацію. На рівні «розуміння» у завданнях здебільшого використовуються уточнюючі питання (Тобто, ти говориш, що ...? Я можу помилятися, але ...? «Наскільки я зрозумів ...»), що мають за мету уточнення інформації, реалізують зворотній зв'язок з приводу висловленого. Рівень «застосування» передбачає завдання, які містять творчі, інтерпретуючі запитання (Чому ...? З якою метою ...? Що буде, якщо ...? Щоб змінилося, якби ...? Як буде розвиватися дія ...?), що забезпечують налагодження причинно-наслідкових зв'язків, сприяють розвитку прогностичних вмінь студентів. Оцінні питання на рівні аналізу (порівняння) (Чому щось добре, а щось погано? Як ви відноситеся до чогось?) допомагають виявити критерії оцінки фактів та подій. Практичні питання («Як ми можемо ...? Що можна зробити ...? Де ви це спостерігали? Як можна використати вираз ...?») забезпечують зв'язок теорії та практики.

Ця методика сприяє розвитку у студентів розумових навичок, необхідних у навчанні та в житті.

Висновки. Сьогодні коучинг використовується здебільшого як доповнення до процесу навчання. Але педагогічна технологія коучинга

відкриває широкі перспективи для мотивації іноземних студентів до вивчення мови, формування в них вміння самостійно формулювати цілі та обирати ефективні стратегії їх досягнення, брати на себе відповідальність за результати навчання. Використання коучингу потребує кардинальної зміни позиції викладача, який повинен не лише передавати знання і досвід, але й спрямовувати навчання та особистісне зростання студентів шляхом створення особливого творчого освітнього простору. Вважаємо, що впровадження у навчальний процес хоча б елементів коучингу є доцільним і необхідним у сучасних умовах. Перспективу наших подальших досліджень бачимо у розробці навчальних матеріалів, що стануть у нагоді викладачам, які працюють з іноземними студентами та використовують педагогічну технологію коучингу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Горбенко Є. В., Трусова Л. В. Роль викладача (куратора групи) в процесі адаптації іноземних студентів у освітньому просторі України та засоби «позитивного навчання» з елементами коучингу. *Актуальні питання медичної (фармацевтичної) освіти іноземних громадян: проблеми та перспективи* : збірник статей навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 22 листопада 2018 р. Полтава, 2018. С. 19–21.
2. Поберезська Г. Коучинг як педагогічна технологія студентоцентричного навчання у ВНЗ. *Технологія і техніка друкарства*. 2017. № 4 (58). С. 100–118.
3. Проценко О. Коуч-технології у формуванні життєвої компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 29 (82). С. 330–334.
4. Фарина А., Ковальчук І, Єрко Г., Казмірчук О., Галан О., Курчаба О. Педагогічний коучинг як засіб інтенсифікації освітнього процесу в Україні. *European humanities studies: State and Society*. 2019. Issue 3(I). P. 64–86.
5. Gallwey W. Timothy. *The Inner Game of Work: Focus, Learning, Pleasure, and Mobility in the Workplace*. Paperback, 2001. 220 p.